

Andrzej Piasecki, Paulina Rus
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Ekonomia społeczna w samorządzie terytorialnym

Pierwsze zapisy świadczące o wyodrębnieniu się ekonomii jako nauki można było znaleźć ponad 250 lat temu¹. Na przestrzeni czasu dziedzina ta ewoluowała, rozszerzała swoje zainteresowania, obierała nowe cele i ukierunkowana została na nowe zagadnienia. W ostatnich latach w celu likwidacji bezrobocia, wykluczenia społecznego, ubóstwa, zróżnicowania dochodów i innych negatywnych zjawisk zaczęto do ekonomii wprowadzać dwa modele: model państwa dobrobytu oraz model społecznej gospodarki rynkowej. Model społecznej gospodarki rynkowej znany jest od lat trzydziestych XX wieku. Kieruje się on zapobieganiem wykluczeniu i ochroną najsłabszych, zagwarantowaniem im świadczeń społecznych, łatwiejszego dostępu do edukacji, opieki zdrowotnej, kultury itp. Kolejny model – model państwa dobrobytu – ma swój początek w latach powojennych i szczególnie rozpowszechnił się w państwach skandynawskich. Ma on za zadanie chronić obywateli przed możliwością utraty zatrudnienia, zdrowia i związanym z tym ubóstwem czy bezrobociem oraz innymi działaniami mającymi związek z funkcjonowaniem gospodarki rynkowej. Model ten jest nakierowany na poszerzanie systemu świadczeń i usług socjalnych. Trzeba jednak zwrócić uwagę, że takie założenia można wprowadzać tylko w krajach o wysokim PKB, znajdujących się na zaawansowanym poziomie rozwoju gospodarczego. Wszystkie działania powinny być skorelowane między dobrami pracodawcy i pracownika oraz z zachowaniem harmonii dla wzrostu gospodarczego i sprawiedliwego podziału dóbr².

¹ J. Pach, *Innowacyjność ekonomii społecznej w kontekście rozwiązywania problemów społeczno-gospodarczych*, [w:] D. Murzyn, J. Pach (red.), *Ekonomia społeczna, między rynkiem, państwem a obywatelem*, Difin, Warszawa 2018, s. 25.

² Tamże, s. 28, 29.

Pojęcia *ekonomia społeczna* użyto po raz pierwszy we Francji na początku XIX wieku³. Można wnioskować, że powstało ono na kanwie problemów rynku i państwa oraz braku współdziałania ich między sobą, a także chęci niwelowania problemów ekonomicznych. Obecnie nie ma jednoznacznej definicji ekonomii społecznej, można spotkać ich wiele, m.in. tę mówiącą, że ekonomia społeczna to gospodarka społeczna, ekonomia solidarności. W Krajowym Programie Ekonomii Społecznej widnieje wyjaśnienie: „ekonomia społeczna to sfera aktywności obywatelskiej, która poprzez działalność ekonomiczną i działalność pożytku publicznego służy: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu”⁴. Powinna być ona traktowana jako element i jeden z obszarów rozwoju każdej społeczności⁵. Jednak odnosi się ona do wielu sfer życia społecznego. Ekonomia społeczna ma służyć likwidacji niesprawiedliwości społecznej, do czego przyczynia się poszukiwanie sposobów rozwiązywania problemów społecznych, bez względu na ich pochodzenie⁶. Ma ona związek z dostępem do równych szans w życiu społeczno-gospodarczym oraz politycznym, obiektywnym podziałem dóbr, a także prawem, które powinno być równe dla wszystkich⁷. Ekonomia społeczna związana jest nierozdzielnie z rozwojem gospodarki, która ma umożliwiać coraz lepsze warunki do życia ludzi. Swoje zainteresowanie zwraca ona ku naukom, których celem jest badanie aspektów społeczeństwa⁸.

W ekonomii społecznej ważne miejsce zajmuje także kultura oraz przestrzeganie podstawowych wartości. Połączona jest ona z gospodarowaniem bezpieczeństwem ekonomicznym i wzmacnianiem więzów społecznych, a co za tym idzie – rozwojem socjalnym. Ekonomia społeczna wchodzi w różnego typu relacje, by osiągnąć wyznaczone cele. Nawet pobieżny przegląd polityki gospodarczej państw Unii Europejskiej pokazuje szeroki zakres wdrażania tej nowej specjalności.

Ekonomia społeczna w **Hiszpanii** prowadzona jest m.in. poprzez program „Santiago Social”, który jest realizowany przez władze regionu Galicji, a także miasta Santiago de Compostela. Program ten ma na celu wspomaganie osób, które mają ograniczony dostęp do rynku pracy. Ma doprowadzić do rozwoju lokalnego i posługiwania się potencjałem, który płynie od mieszkańców regionu. Galicja jest obszarem w większości rolniczym, który położony jest w północno-zachodniej części Hiszpanii (to region Hiszpanii graniczący z Portugalią

³ P. Sałustowicz, *Pojęcie, koncepcje i funkcje ekonomii społecznej*, „Ekonomia Społeczna Teksty” 2/2007, <http://www.ekonomiaspoleczna.pl/files/ekonomiaspoleczna.pl/public/Biblioteka/2007.13.pdf> [dostęp: 24.05.2018].

⁴ Uchwała nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu pod nazwą „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej”, M.P. 2014, poz. 811.

⁵ J. Kwiatkowski, *Ekonomia społeczna: moda czy remedium? Wprowadzenie do dyskusji*, [w:] J. Kwiatkowski, A. Okraszewska (red.), *Ekonomia społeczna: moda czy remedium?*, FRDL Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji w Krakowie, Kraków 2008, s. 14.

⁶ Z. Narski, *Ekonomia społeczna*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2012, s. 14.

⁷ J. Sztumski, *Aktualność idei sprawiedliwość społeczna w polityce społecznej*, [w:] B. Balcerzak-Parandowska, A. Rączaszek (red.), *Międzynarodowa polityka społeczna – aspekty porównawcze*, IPSS, Warszawa 2010, s. 67.

⁸ T. Tylec, *Ekonomia społeczna – idea i kierunki rozwoju koncepcji*, [w:] D. Murzyn, J. Pach (red.), *Ekonomia społeczna, między rynkiem, państwem a obywatelem*, Difin, Warszawa 2018, s. 15.

i Oceanem Atlantyckim). Z racji, iż jest to teren mało uprzemysłowiony, panuje tam wysokie bezrobocie (szacuje się, że wśród osób w wieku od 16 do 29 lat bezrobocie osiąga 26,6 procent)⁹. Santiago de Compostela jest regionem turystycznym, celem pielgrzymek, ponieważ znajdują się tam prochy św. Jakuba, który jest patronem Hiszpanii. Obszar ten cechuje się dużymi problemami z powtórą integracją społeczną i zawodową osób pozostających bez zatrudnienia oraz reemigrantów powracających do Hiszpanii¹⁰.

Program „Santiago Social” nastawiony jest na pomoc przy rozwoju lokalnym i wykorzystaniu miejscowych zasobów oraz ma na celu wzmocnienie rynku pracy. W kontekście Galicji najbardziej brane są pod uwagę turystyka oraz rolnictwo. Duże znaczenie ma tutaj kwestia reemigrantów, którzy w ostatnich latach coraz chętniej powracają do kraju oraz osób pozostających bez pracy. Program ten ma ułatwić zapoznanie się z regułami i prawami obowiązującymi w kraju oraz ma zapewnić pomoc w wykorzystaniu ich wiedzy czy doświadczenia, a przede wszystkim zjednoczyć z pozostałą częścią społeczności.

W sprawie realizacji tego programu powołano radę programu, która działa w imieniu rządu autonomicznego Galicji. „Składa się ona z przedstawicieli władz regionu, samorządów gmin wchodzących w skład regionu, przedstawicieli NGO, lokalnego biznesu i spółdzielczości”¹¹. W kompetencjach rady leży: wyznaczanie strategii działania, kierunków realizacji i obserwowanie oraz ewentualne wprowadzanie zmian w programie. Wszystkie te działania mają na celu łączenie osób wraz z regionalnym rynkiem pracy.

Do realizacji programu powołane są również jednostki analityczne, doradcze, programowe oraz z bliskiego otoczenia biznesu, które znajdują się na obszarze całego regionu. Ich działania charakteryzują się wspomaganiem rozpoczynania działalności nowych przedsiębiorstw i związanymi z tą działalnością dotacjami oraz ulgami podatkowymi, przywilejami w procedurach przetargowych, udzielaniem wsparcia technicznego, administracyjnego, z zakresu reklamy, a także przedstawianiem ofert szkoleń dla bezrobotnych chcących znaleźć pracę. Osoby czerpiące zyski z tego programu są dokładnie sprawdzane pod kątem potrzeb i możliwości. Pozwala to zoptymalizować i przygotować jak najlepsze wejście na rynek pracy. Taki beneficjent uczestniczy w projektach szkoleniowo-doradczych i symulacjach tworzenia miejsc pracy. Efekt tego programu to zakładanie nowych różnorodnych firm, które odpowiadają na lokalne zapotrzebowanie. Są wśród nich takie przedsiębiorstwa, jak sklepy, kawiarnie, restauracje, a także instytucje społeczne – spółdzielnie socjalne zatrudniające również osoby niepełnosprawne¹². W Hiszpanii władze regionalne posiadają duże uprawnienia, dzięki czemu w większym stopniu niż w Polsce mogą doprowadzić do sytuacji, w której współpraca biznesu, administracji publicznej oraz organizacji społecznych na zasadach społecznej solidarności może wspomóc rozwój gospodarczy i społeczny.

Ekonomia społeczna we **Włoszech** skupia się na zapobieganiu marginalizacji na rynku pracy. Jednakże państwa te różnią metody wykorzystywane do realizacji tych zadań. We Włoszech ekonomia społeczna jest w rękach władz lokalnych oraz regionalnych i swoimi

⁹ R. Rivas de Roca García, *Galicja, kraina rozczarowanych młodych ludzi*, <https://cafebabel.com/pl/article/galicja-kraina-rozczarowanych-mlodych-ludzi-5ae00b67f723b35a145e7781/> [dostęp: 8.06.2019].

¹⁰ J. Kwiatkowski, A. Okraszewska (red.), *Ekonomia społeczna: moda czy remedium?*, FRDL Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji w Krakowie, Kraków 2008, s. 7, 8.

¹¹ Cyt. za: J. Kwiatkowski, A. Okraszewska, dz. cyt., s. 9.

¹² Tamże, s. 8, 9.

działaniami wykracza znacznie dalej. Ekonomia społeczna w tym państwie budowana jest na zasadzie demokracji lokalnej, podkreślane są tam zasady działania wspólnotowego i solidarności społecznej opartej na regułach rynkowych. Tworzy ona tam tzw. trzeci sektor, który na świecie zapoczątkowali premier Wielkiej Brytanii T. Blair i prezydent USA B. Clinton. We Włoszech stawia się na aktywność obywateli i przedsiębiorczość, która w konsekwencji ma przynosić społeczne i ekonomiczne korzyści dla wszystkich osób zamieszkujących daną wspólnotę. Dane z 2008 roku pokazują, że już w tym czasie aż 75 procent usług społecznych znajdowało się w rękach trzeciego sektora¹³.

Mieszkańcy Włoch angażują się w działalność fundacji, wolontariatów, stowarzyszeń pomocy społecznej czy spółdzielni socjalnych. Wymienione instytucje są ważnym partnerem administracji publicznej. Ekonomia społeczna już od samego początku uwzględniana jest w planowaniu zadań publicznych oraz ustalaniu priorytetów i celów polityki społecznej oraz gospodarczej mającej obejmować dany region. Można zatem stwierdzić, że ekonomia społeczna jest nie tylko kreatorem, ale i realizatorem polityki społeczno-gospodarczej.

Współpraca podmiotów ekonomii na poziomie krajowym we Włoszech odbywa się dzięki Forum Trzeciego Sektora. Każdy bank działający we Włoszech zobowiązany jest do udzielania bezinteresownej pomocy finansowej lub materialnej potrzebującym w wysokości 2 procent zysków. Dzięki temu możliwe jest utworzenie Funduszu Krajowego, który realizuje za pomocą trzeciego sektora przedsięwzięcia społeczne. Forum Trzeciego Sektora współpracuje ze stowarzyszeniem ACRI, które utworzyło i finansuje chociażby Fundację Południa (Fundazione Sud). Za cel tej fundacji przyjęto chęć zmniejszania różnic między północą a południem kraju¹⁴.

Co roku we Włoszech władze regionu określają szczegółowe zasady współdziałania z podmiotami ekonomii społecznej, a także typują nowe, które mogłyby dołączyć do tego grona. Podmioty ekonomii społecznej cieszą się wieloma przywilejami, m.in. mogą wykonywać usługi publiczne z wyłączeniem niektórych procedur przetargowych. Podkreślane są też procedury długookresowej współpracy i rozwoju z wykorzystaniem zasad społecznej odpowiedzialności lokalnej i urzędników oraz wyrównywaniem szans.

W jednym z włoskich miasteczek, Terni (miasto w Umbrii), przy zakładzie karnym działa spółdzielnia socjalna, która zajmuje się produkcją i sprzedażą wyrobów cukierniczych i pieczywa. Mieszkańcy chętnie kupują wymienione produkty, co pozytywnie wpływa na proces resocjalizacji więźniów i ponowną integrację ze społeczeństwem. Taka sytuacja pokazuje, jak szeroko może być rozumiana i wykorzystywana ekonomia społeczna¹⁵.

Jak widać, ekonomia społeczna coraz częściej pojawia się w wielu dziedzinach życia człowieka; ciągle ewoluuje, wiąże się z tworzeniem wielu programów pomocy społecznej i zwalczaniem wykluczenia. Pojawia się coraz więcej programów długookresowych, które są oparte na zasadzie solidarności społecznej. W proces ten zaangażowane są nie tylko jednostki administracji publicznej, ale przede wszystkim przedsiębiorstwa, tworzone spółdzielnie oraz nawet Unia Europejska, która wspiera finansowo powstałe działania. Znaczenie

¹³ J. Bugajski, *Ekonomia społeczna – nowość nie tylko polska*, <http://www.sprawynauki.edu.pl/features/the-community/1443?task=view> [dostęp: 8.06.2018]

¹⁴ J. Kwiatkowski, A. Okraszewska, dz. cyt., s. 12.

¹⁵ Tamże, s. 12.

ekonomii społecznej stale rośnie, ponieważ uznaje się, że jest ona rozwiązaniem dobrym dla wszystkich. W pewnym momencie pozwala ona na niezależność, która daje możliwość brania odpowiedzialności za swoje otoczenie, a przede wszystkim za siebie samego.

W Polsce pierwsze wzmianki o ekonomii społecznej można znaleźć już w XIX wieku. Były one związane z rozwojem stowarzyszeń, fundacji czy spółdzielni. Największy wzrost zainteresowania tym pojęciem przypada na okres po 1989 roku, kiedy miała miejsce przemiana ustrojowa. Funkcję pracodawcy od państwa przejęły prywatne przedsiębiorstwa, które w coraz mniejszym stopniu dbały o ubezpieczenia społeczne swoich pracowników. Obecne polskie programy z dziedziny ekonomii społecznej to chociażby: Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej, Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności, Strategia Rozwoju Kraju 2020 i inne¹⁶.

Ekonomia społeczna może przyczynić się do rozwoju gmin i powiatów. Postęp tej dziedziny na poziomie lokalnym jest możliwy dzięki ciągłemu podnoszeniu kwalifikacji osób pracujących w samorządzie i jego agendach. Niezbędne przy wprowadzaniu ekonomii społecznej jest budowanie dialogu i zaufania na zasadzie partnerstwa. Pomaga ona także w aktywizacji zawodowej mieszkańców danego regionu, do czego mogą się przysłużyć szkolenia osób bezrobotnych. Jest to powiązane z działalnością przedsiębiorczości społecznej i rozwojem społeczeństwa obywatelskiego.

W zakresie rozwoju gmin i powiatów oraz rozwiązywania ich problemów w książce A. Sobolewskiego wskazane jest, iż ekonomia społeczna może pomóc: „aktywizacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych; aktywizacji zawodowej osób wykluczonych; przedłużeniu aktywności zawodowej; tworzeniu dodatkowych możliwości zarobkowych; integracji społecznej; pozyskiwaniu środków zewnętrznych; przeciwdziałaniu ucieczce młodych; aktywizacji starszych mieszkańców (zawodowej i społecznej); przeciwdziałaniu alienacji i anonimowości nowych osiedli; oddłużaniu mieszkań komunalnych i spółdzielczych; przeciwdziałaniu uzależniania od pomocy społecznej, niezaradności życiowej; rosnącym wydatkom z budżetów”¹⁷.

Do podmiotów ekonomii społecznej w Polsce zaliczyć można chociażby: zakłady aktywności zawodowej (ZAZ), centra integracji społecznej (CIS), kluby integracji społecznej (KIS), spółdzielnie, organizacje pozarządowe, warsztaty terapii zajęciowej (WTZ), spółki non-profit.

Zakłady aktywności zawodowej (ZAZ) mogą być tworzone przez powiat, gminę, fundację, stowarzyszenie i inną organizację społeczną. Mogą one powstać na podstawie Ustawy z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnieniu osób niepełnosprawnych, a także Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 17 lipca 2012 r. w sprawie zakładów aktywności zawodowej. Celem tej organizacji jest podnoszenie poziomu życia osób niepełnosprawnych, a dokładniej wdrażanie ich w życie zawodowe i społeczne. Polska jest jednym z krajów o najniższym stopniu zatrudnienia osób niepełnosprawnych w Unii Europejskiej, dlatego też działania te są tak potrzebne. Każda

¹⁶ E. Brzuska, I. Kukulak-Dolata, M. Wyka (red.), *Ekonomia społeczna, teoria i praktyka przedsiębiorczości społecznej*, Difin, Warszawa 2017, s. 11–13.

¹⁷ Cyt. za: A. Sobolewski, P. Klimek, J. Piekutowski (red.), *Ekonomia społeczna w kreowaniu polityki lokalnej gmin i powiatów*, Stowarzyszenie Czas Przestrzeń Tożsamość, Szczecin 2009, s. 9.

osoba zgłaszająca się do ZAZ-u ma ułożony według własnych potrzeb program i harmonogram jego wykonywania. W zakładzie aktywności zawodowej co najmniej 70 procent zatrudnionych to osoby ze statusem niepełnosprawności, przy czym osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności nie mogą przekraczać 35 procent ogółu pracujących. Działalność ZAZ-u może być finansowana ze środków samorządu województwa w wysokości co najmniej 10 procent, ale przede wszystkim ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych¹⁸.

Centra integracji społecznej i kluby integracji społecznej zakładane są w oparciu o Ustawę z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym. Do instytucji tej przypisuje się szerszy krąg zainteresowanych w porównaniu do ZAZ-u. Ich celem jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, jednak w szerszym zakresie niż wyżej opisanej instytucji. W kręgu ich zainteresowania są osoby długotrwale bezrobotne i bezdomne, niepełnosprawne, uzależnione, chore psychicznie, uchodźcy czy osoby zwalniane z zakładów karnych.

Centra integracji społecznej mogą powstawać w dwóch postaciach: samorządowej (funkcjonuje jako jednostka budżetowa lub samorządowy zakład budżetowy) i pozarządowej (wyodrębniona organizacyjnie i finansowo z koniecznością zgłoszenia do KRS). Status otrzymuje centrum po złożeniu wniosku do wojewody i jest on nadawany w drodze decyzji administracyjnej na okres 5 lat (istnieje możliwość przedłużenia, jeśli jednostka nieustannie pracuje i składa coroczne sprawozdania ze swojej działalności wojewodzie). CIS pomaga osobom dotkniętym wykluczeniem społecznym lub mogącym go doświadczyć, które nie mogą samodzielnie zaspokoić swoich podstawowych potrzeb. Osoby te mogą indywidualnie złożyć wniosek lub za pośrednictwem instytucji, tj. ośrodka pomocy społecznej, powiatowego centrum pomocy rodzinie, organizacji pozarządowych, KIS, instytucji zajmujących się leczeniem odwykowym. Podobnie jak w przypadku zakładu aktywności zawodowej centra oferują specjalny program, który określa zakres pomocy i jej formy. Osoba korzystająca z pomocy centrum otrzymuje świadczenie na poziomie zasiłku dla bezrobotnych. Cały okres trwania pomocy to 12 miesięcy (w tym miesiąc okresu próbnego). Po ukończeniu programu osoba zostaje skierowana do PUP, zatrudniona w CIS lub skierowana do konkretnego pracodawcy.

Kluby integracji społecznej tworzone są przez gminę lub organizację pozarządową, która w swych działaniach bierze pod uwagę kwestie integracji zawodowej i społecznej. Niezbędny do rozpoczęcia działalności takiej instytucji jest wpis do rejestru dokonywany na podstawie zgłoszenia podmiotu, który chce go otworzyć, i zatwierdzony przez wojewodę. KIS-y wspomagają te same grupy społeczne co CIS-y. Finansowanie tej organizacji jest zapewnione dzięki środkom z Unii Europejskiej lub dotacji z dochodów własnych gminy. Pomaga ona w: znalezieniu pracy, sprawach mieszkaniowych i socjalnych oraz zajmuje się poradnictwem prawnym¹⁹.

Samorząd terytorialny wyróżnia się wśród podmiotów publicznych szerokim zakresem stosowania zasad ekonomii społecznej. Wynika to z podstawowej zasady zarządzania publicznego, jaką jest subsydiarność. W uproszczeniu oznacza ona pomoc, jaką organy władzy centralnej powinny świadczyć jednostkom organizacyjnym w niższych struktu-

¹⁸ E. Brzuska, I. Kukulak-Dolata, M. Wyka, dz. cyt., s. 30–34.

¹⁹ Tamże, s. 35–40.

rach w realizacji zadań zaspokajających potrzeby obywateli. Interwencjonizm państwowy (uwzględniany także w ramach ekonomii społecznej) w świetle doktryny pomocniczości powinien dotyczyć przede wszystkim gmin, których administracja znajduje się najbliżej obywateli, dzięki czemu najlepiej rozpoznaje ich potrzeby²⁰. Najbardziej klarowna definicja subsydiarności sprowadza się do formuły: tyle władzy, na ile to konieczne, tyle wolności, na ile to możliwe, oraz tyle państwa, na ile to konieczne, tyle społeczeństwa, na ile to możliwe. Stosowanie tych zasad w relacji jednostka–państwo ma pomóc w określeniu właściwych proporcji między tym, co żywiołowe i oddolne, a tym, co normowane odgórnie.

Podejmowanie decyzji na najniższym poziomie oznacza efektywną alokację²¹. Jednostki samorządu terytorialnego poprzez swoje działania finansowe odpowiadają za dostarczanie tych dóbr, dla których rynkowa (prywatna) alokacja jest zawodna. Gminy wydają najwięcej na oświatę i wychowanie oraz pomoc społeczną. Z kolei w stymulacji działalności gospodarczej gminy mają szansę korzystać z atutu lokalizacji i z gospodarczego modelu przyciągania polegającego na zachęcaniu inwestorów ulgami podatkowymi, tworzeniu stref ekonomicznych, obszarów strategicznych, porozumień gminnych, budowie infrastruktury²². W ten sposób mimo zmiennych uwarunkowań makroekonomicznych gminy mogą oddziaływać na przebieg procesu i zjawisk gospodarczych na swym terenie. Odbyna się to poprzez zarządzanie rozwojem lokalnym, czyli procesem informacyjno-decyzyjnym, polegającym na koordynacji harmonizującej działania różnych osób i instytucji oraz podmiotów. Takie zarządzanie opiera się na wielu instrumentach, które dzięki konsensusowi społecznemu mogą być wykorzystane w procesie interwencjonizmu lokalnego²³.

Istotnym elementem wdrażania gospodarczych wizji, które na poziomie gminnym uwzględniają zasady ekonomii społecznej, jest przygotowanie strategii rozwoju. W jej współtworzeniu uczestniczą władze samorządowe, eksperci, przedstawiciele środowisk lokalnych, politycznych, gospodarczych i społecznych. W ten sposób gminna strategia opiera się na „czterech kapitałach”: gospodarczym, naturalnym, ludzkim i społecznym²⁴. Skuteczność strategii związana jest z przyjęciem zasady zrównoważonego rozwoju, w której zaspokajanie potrzeb nie odbywa się kosztem środowiska naturalnego i rozwoju przyszłych pokoleń. Do realizacji strategii samorząd powołuje specjalne agencje, spółki, związki partnerskie. Szerokie możliwości stwarza partnerstwo publiczno-prywatne, stosowane w Polsce zwłaszcza od czasu integracji z UE²⁵.

²⁰ J. Ślugoński, *Zasada subsydiarności poziomej w teorii i w praktyce*, [w:] B. Filipiak, A. Szewczuk, *Samorząd terytorialny w zintegrowanej Europie*, t. 2, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2006, s. 198–199.

²¹ A. Piasecki, *Samorząd terytorialny i wspólnoty lokalne*, PWN, Warszawa 2009, s. 41.

²² J.J. Parysek, *Podstawy gospodarki lokalnej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2001, s. 58.

²³ M. Kogut, *Oddziaływanie samorządu lokalnego na rozwój gospodarczy – istota i kryteria doboru instrumentów interwencjonizmu lokalnego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2006, nr 426, s. 233.

²⁴ A. Płoszaj, „Cztery kapitały” w strategiach lokalnych, [w:] G. Gorzelak (red.), *Polska regionalna i lokalna w świetle badań EUROREG-u*, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2007.

²⁵ B. Zagożdżon, *Partnerstwo publiczno-prywatne jako zalecany przez UE system finansowania inwestycji*, „Samorząd Terytorialny” 2004, nr 9.

Koncepcja partnerstwa w sposób operacyjny wiąże zasady ekonomii społecznej z priorytetami gminnego samorządu. Opiera się ona na powiązaniach między usługodawcami publicznymi a prywatnymi, w wyniku których obie strony wnoszą specyficzny wkład do wspólnego procesu świadczenia usług. W takim układzie stroną publiczną reprezentuje rząd (lub jego agencje), samorząd terytorialny albo regionalne fundusze. Po drugiej stronie mogą być wszystkie te podmioty, które są zainteresowane realizacją przedsięwzięć publicznych: firmy, przedsiębiorcy, mieszkańcy. Realizacja współpracy odbywa się na podstawie wieloletniej umowy cywilnoprawnej. W 2017 roku podpisano 113 takich umów o wartości 5,6 mld zł. Najmniejsza wartość przedsięwzięcia w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego wyniosła 50 tys. zł (Wioska Kulinarna w Podcierniu), najdroższa dotyczyła budowy spalarni w Poznaniu w ramach Systemu gospodarki odpadami dla miasta (925 mln zł)²⁶.

W pierwszych kadencjach odrodzonego samorządu inwestycje gminne, które wpisują się w cele ekonomii społecznej, dotyczyły najczęściej infrastruktury lokalnej. Chodziło w nich o likwidację głównych barier dalszego rozwoju gospodarczego, na przykład poprzez stworzenie sieci wodociągów i kanalizacji. W ślad za tym szły inwestycje ekologiczne, tym bardziej że umożliwiały to publiczne fundusze gromadzone w ramach specjalnego funduszu. Pod koniec lat dziewięćdziesiątych udział gmin w nakładach inwestycyjnych na ochronę środowiska wynosił ponad 35%, podczas gdy gminne budżety stanowiły poniżej 2% ich finansowania²⁷. Bez takich inwestycji nie był możliwy zrównoważony rozwój.

Inwestycje komunalne miały na celu przede wszystkim podniesienie jakości życia mieszkańców. Dotyczyło to między innymi budownictwa mieszkaniowego, którego deficyt powodował w lokalnych wspólnotach zjawisko deprywacji. Już od 1995 roku specjalną ustawą rząd wspierał inicjatywy budowy tanich mieszkań czynszowych w ramach Towarzystwa Budownictwa Społecznego. Dwadzieścia lat później nowy impuls w tym zakresie dał program Mieszkanie Plus²⁸. W XXI wieku z nowym podejściem do kwestii budownictwa (także mieszkaniowego) był zakrojony na szeroką skalę proces rewitalizacji.

W programach modernizacji starych części miasta czynnik społeczny odgrywa dużą rolę. Podstawą jest zawsze wszechstronne rozpoznanie potrzeb mieszkańców, umożliwienie niektórym z nich bezpośredniego uczestnictwa (w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego). O skali programu Rewitalizacja Miast Polskich świadczy 12-tomowe wydawnictwo (pod takim właśnie tytułem) oraz I Kongres zorganizowany w Krakowie w czerwcu 2010 roku. Programy rewitalizacyjne z wykorzystaniem środków unijnych poza miastami wojewódzkimi realizowały między innymi: Aleksandrów Łódzki, Barwinów, Będzin, Bielsko-Biała, Chrzanów, Częstochowa, Działdowo, Gliwice, Głogów, Kędzierzyn-Koźle, Libiąż, Mielec, Nysa, Olecko, Otwock²⁹, Pińczów, Pleszew, Przemyśl, Radom, Słupsk, Stary Sącz, Świecie, Tarnów, Tomaszów Lubelski, Trzebinia, Turek, Wałbrzych, Włoszczowa, Zakopane,

²⁶ J. Kamińska, *Samorządy przekonują się do PPP*, „Wspólnota” 2018, nr 5.

²⁷ J. Kot, *Rola inwestycji jednostek samorządu terytorialnego w rozwoju gospodarczym regionu*, [w:] A. Harańczyk (red.), *Samorząd terytorialny: zadania – gospodarka – rozwój*, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Marketingu w Chrzanowie, Chrzanów 2001, s. 169.

²⁸ Ł. Maryniak, *Towarzystwa budownictwa społecznego – nowa stara forma*, „Wspólnota” 2016, nr 20.

²⁹ J. Król, *Rewitalizacja zmienia i miasto, i ludzi*, „Wspólnota” 2016, nr 15.

Żyrardów, Żywiec³⁰. Wszędzie tam wraz z unowocześnieniem infrastruktury nastąpiło jej uspołecznienie.

Warto przyjrzeć się dokładnie jednemu z takich projektów, zrealizowanemu w Turku, gdzie z małego Muzeum Rzemiosła Tkackiego stworzono kilkakrotnie większy obiekt, co zostało połączone z renowacją ratusza i zakupem dzieł Józefa Mehoffera. Realizacja projektu wykreowała nowy produkt kultury: „Turek – miasto w klimacie Mehoffera”. Nazwa ta odzwierciedla kompleksowość projektu, który nie ogranicza się do bezpośredniej interwencji, ale służy wykorzystaniu kulturowego, edukacyjnego i turystycznego potencjału miasta. Unikalność projektu polega na tym, że nie ma na świecie miejsca o tak dużym skumulowaniu dzieł związanych z mistrzem Mehofferem. Projekt cechuje komplementarność, tzn. eksponaty znajdujące się w muzeum i prace wykonane w pobliskim kościele stanowią doskonale uzupełniający się produkt kulturowy. Zwiększyła się estetyka centrum miasta zlokalizowanego w przestrzeni urbanistycznej między ratuszem miejskim będącym siedzibą muzeum a kościołem. Wzmocniona została tożsamość mieszkańców Turku identyfikująca się z jego historią i kulturą. Nośne hasło marketingowe „Turek – miasto w klimacie Mehoffera” wpłynęło na zwiększenie zainteresowania turystyczną i kulturową ofertą miasta³¹.

Rewitalizacyjne inwestycje samorządów gminnych wpisują się w działania z zakresu ekonomii społecznej. W takich kategoriach można ocenić rewitalizację szpitala w Krotośnie³², budowę przystani jachtowej w Sopocie, remont zabytkowych fortyfikacji na Helu, Światowe Centrum Leczenia Częściowej Głuchoty w Nadarzynie, Europejskie Centrum Bajki im. Koziółka Matołka w Pacanowie, Rybnickie Centrum Kultury, rozwój regionu granicznego przez wspólną promocję i budowę Domu Polsko-Słowackiego w Czyrnej, Pasterski Szlak Papieski z infrastrukturą towarzyszącą Gminie w Węgierskiej Górze, Przebudowę Wiejskiego Domu Kultury w Jabłoni, hotele w Elblągu, Iławie, Ostródzie, Kętrzynie, Lidzbarku Warmińskim³³.

Połączenie misyjnej działalności samorządu terytorialnego (zaspokajanie potrzeb członków wspólnoty lokalnej) oraz rozbudowanych zasad ekonomii społecznej widoczne jest zwłaszcza na gruncie ekologii. To w tym obszarze mamy szeroko rozumiane stosowanie zrównoważonego rozwoju w sensie przestrzennym i czasowym. W tym kontekście szczególnie rolę odgrywa gospodarka odpadami komunalnymi. Zajmujące się tym spółki gminne są mocno zakorzenione w lokalnej społeczności, tworzą stabilne miejsca pracy, a przede wszystkim, poza normalną działalnością gospodarczą, kładą nacisk na edukacyjny element swojej współpracy z mieszkańcami. Niektóre z nich po wysortowaniu odpadów sprzedają paliwa alternatywne³⁴.

Poza gospodarką odpadami ekologiczne projekty samorządów miejskich obejmują zrównoważoną mobilność (ekologiczna komunikacja miejska, rowery), efektywność energetyczną budynków (termomodernizacja), gospodarkę wodną (stan zanieczyszczeń ujęć wody), za-

³⁰ W. Siemiński, T. Topczewska, *Rewitalizacja miast w Polsce przy wsparciu funduszy UE w latach 2004–2008*, Difin, Warszawa 2009.

³¹ Na podstawie informacji uzyskanych od zastępcy burmistrza miasta Turku Mirosława Mękarskiego.

³² J. Kamińska, *Rusza rewitalizacja szpitala w Krotoszynie*, „Wspólnota” 2018, nr 2.

³³ Opracowano na podstawie prac magisterskich dotyczących wykorzystania środków unijnych oraz artykułu *Wielkie projekty małych ojczyzn*, „Eurofundusze”, dodatek do „Gazety Wyborczej”, 23 marca 2010.

³⁴ J. Król, *Nasza spółka przysporzyła miastu majątku*, „Wspólnota” 2016, nr 9.

rzządzanie lokalnymi systemami energetycznymi³⁵. W ramach programu „Polsko-norweska platforma współpracy dla poszanowania energii i klimatu” kilka samorządów otrzymało specjalne granty: Lublin na racjonalne wykorzystanie energii; Bielsko-Biała – na budowę ośrodka szkoleniowo-badawczego w zakresie odnawialnych źródeł energii i budownictwa energooszczędnego; Bydgoszcz – na Laboratorium Czystej Energii, Rumia – na innowacyjny system zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepło i chłód części miasta; Płońsk – na program w stronę miasta zeroemisyjnego; Pałeczna – na Inteligentny Dom w Inteligentnej Wiosce; Raciechowice – na montaż pomp ciepła zasilanych z instalacji fotowoltaicznych w wybranych budynkach użyteczności publicznej; Sztum – na blisko zeroemisyjne budynki mieszkalne, termomodernizację budynków wielorodzinnych przy zaangażowaniu mieszkańców z zastosowaniem innowacyjnych instalacji OZE; Sopot – na kompleksowe analizy i badania rynku związane z przygotowaniem i wdrożeniem pilotażowego projektu „Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej w Sopocie”³⁶. W szeregu miast (Gdynia, Konic, Jarocin, Mielno, Głowno, Ostrów Wielkopolski) powstają plany mobilności, których istota polega na usprawnieniu komunikacji publicznej, ograniczeniu roli samochodu i popularyzacji roweru jako środka transportu. Taki plan to nie tylko działanie planistyczne, ale i narzędzie oddziaływania na świadomość społeczną poprzez inwestycje i całą politykę ekonomiczno-informacyjną³⁷.

Wiele powyższych inicjatyw nabiera z czasem dynamicznego charakteru, łącząc społeczne wsparcie z samorządowymi priorytetami budżetowymi. Dotyczy to na przykład roweru miejskiego, którego liczba wypożyczeń w 2016 roku w skali kraju przekroczyła 10 mln³⁸. Bardziej innowacyjny charakter ma uruchamianie w miastach publicznych punktów dostępu do Internetu, tzw. hotspota³⁹. Na obszarach wiejskich priorytetem jest dofinansowanie ze środków publicznych instalacji służących pozyskiwaniu energii odnawialnej⁴⁰. To tylko niektóre przykłady wdrażania przez samorząd lokalny zasad zrównoważonego rozwoju, które leżą u podstaw ekonomii społecznej. Wśród polskich miast na prawach powiatu miano najbardziej „zrównoważonych” w rozwoju uzyskały kolejno: Warszawa, Sopot, Bielsko-Biała, Gdańsk, Kraków, Poznań, Koszalin, Wrocław, Bydgoszcz, Gdynia⁴¹.

W polityce społeczno-gospodarczej polskich gmin wśród wielu projektów wpisujących się w cele ekonomii społecznej szczególne znaczenie (również z powodów politycznych) ma współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz inne przejawy zagospodarowania aktywności obywatelskiej. Badania pokazują spore różnicowanie w takich kwestiach, jak frekwencja wyborcza, działalność fundacji i stowarzyszeń, liczba zbiorów publicznych, zakres wsparcia finansowego dla NGO⁴². Organizacje pozarządowe w coraz większym stopniu realizują zadania publiczne, z kolei instytucje samorządowe częściej korzystają

³⁵ *I twoje miasto może być Eko*, „Wspólnota” 2016, nr 15.

³⁶ A. Gniadowski, *Zeroemisyjne miasta: utopia i moda*, „Wspólnota” 2016, nr 22.

³⁷ K. Buczkowski, *Gdynia pokazała swój Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej*, „Wspólnota” 2016, nr 22.

³⁸ K. Buczkowski, *Koszty i korzyści roweru miejskiego*, „Wspólnota” 2016, nr 10.

³⁹ S. Dąbek, *Uruchomienie hotspota w gminie*, „Wspólnota” 2016, nr 14.

⁴⁰ D. Krzysztofowicz, *Pakt dla wsi*, „Wspólnota” 2016, nr 10.

⁴¹ J. Kamińska, *Warszawa i Sopot najbardziej zrównoważone*, „Wspólnota” 2016, nr 13.

⁴² A. Miazga, P. Telsseire, *Spółczesność naprawę obywatelskie*, „Wspólnota” 2016, nr 10.

z outsourcingu usług poprzez odejście od tworzenia jednostek organizacyjnych do realizacji zadań. Gminy mają „zapewnić” konkretną usługę, ale niekoniecznie muszą ją bezpośrednio wykonywać. Wdrożenie licznych działań organizacji pozarządowych w misyjny charakter pracy jednostek samorządu terytorialnego sprzyja wzajemnej współpracy ocenianej bardziej w kategoriach jakościowych niż ilościowych⁴³. Wśród miast, które w największym stopniu (w proporcji do liczby ludności) wspierają finansowo NGO są: Nowy Sącz, Przemyśl, Siedlce, Leszno, Legionowo, Konin, Ostrołęka, Zamość, Jelenia Góra, Piła.

Egzemplifikacja dotycząca ekonomii społecznej w Polsce może być bardzo rozbudowana. Warto jednak wskazać na najnowsze trendy, które pokazują kierunki wzmożonej aktywności samorządowych menedżerów. Można wybrać trzy przykłady takich obszarów⁴⁴. Pierwszym jest tzw. srebrna polityka wynikająca z ogólnego procesu starzenia się społeczeństwa oraz wydłużającego się zachowania aktywności zawodowej i publicznej⁴⁵. Możliwości gminy pokazuje Centrum Usług Społecznych w Oleśnicy, stanowiące nietypowe połączenie ośrodka opieki przedszkolnej, domu dziennego pobytu dla seniorów oraz kompleksu mieszkań chronionych z elementami klubu integracji społecznej. Wszystko to znajduje się w jednym wielokondygnacyjnym obiekcie⁴⁶.

Drugim przykładem są tzw. karty miejskie. Taka karta ma zintegrować wiele usług oferowanych przez daną gminę (komunikacja miejska, parkowanie w strefie ograniczonego postoju, instytucje kulturalne itp.), jak i podmioty gospodarcze działające w tej jednostce administracyjnej. Są to różnorodne zniżki dla mieszkańców płacących tu podatki. W Krakowie jest to na przykład tańszy bilet w środkach komunikacji miejskiej, w Częstochowie zniżki w około 200 sklepach i punktach usługowych. Jest to swoisty program lojalnościowy wspierający rodzimych przedsiębiorców, usługodawców, handlowców⁴⁷.

I wreszcie trzeci przykład będący ilustracją najnowszych priorytetów z tytułowej tematyki. Jest nim kapitał społeczny. Badania wykazują, że w jednostkach samorządu terytorialnego występują cztery typy instrumentów kapitału społecznego: 1) takie, które nie są związane z kapitałem społecznym i żaden poziom kapitału społecznego nie wzmacnia ich oddziaływania na przedsiębiorczość; 2) instrumenty, których występowanie nie jest ogólnie związane z kapitałem społecznym, ale wybrane poziomy kapitału społecznego wzmacniają ich oddziaływanie na przedsiębiorczość; 3) instrumenty, których występowanie jest ogólnie związane z kapitałem społecznym, ale żaden poziom kapitału społecznego nie wzmacnia ich oddziaływania na przedsiębiorczość; 4) instrumenty, których występowanie jest ogólnie związane z kapitałem społecznym, a wybrane poziomy kapitału społecznego wzmacniają ich oddziaływanie na przedsiębiorczość⁴⁸.

⁴³ A. Dąbbska, *Szorstka przyjaźń NGO i JST*, „Wspólnota” 2018, nr 3.

⁴⁴ Metoda „trzech aktów” była ulubioną formą prezentacji Steve’a Jobsa (C. Gallo, S. Jobs, *Sztuka prezentacji*, Znak, Kraków 2011, s. 17).

⁴⁵ J. Podgórska-Rykała, *Rola samorządów w kreowaniu i wdrażaniu polityki senioralnej – przykład miasta Sosnowca*, „Samorząd Terytorialny” 2018, nr 1–2.

⁴⁶ M. Kołaciński, *Pomysł Oleśnicy na srebrną politykę*, „Wspólnota” 2016, nr 2.

⁴⁷ S. Bukowski, *Częstochowa nagradza swoich mieszkańców*, „Wspólnota” 2018, nr 2.

⁴⁸ E. Inglot-Brzęk, T. Skica, *Kapitał społeczny jako czynnik determinujący skuteczność instrumentów wspierania przedsiębiorczości*, „Samorząd Terytorialny” 2017, nr 7–8.

Podsumowanie

Ekonomia społeczna stanowi system instytucjonalno-organizacyjno-prawny, którego zasady nierozłącznie wiążą się z samorządem terytorialnym. W Polsce na poziomie województwa widoczne jest to w programach działania (strategiach), a w samorządzie powiatowym w większym stopniu wdrażają to instytucje (na przykład do spraw bezpieczeństwa). Jednak najwięcej zadań z zakresu ekonomii społecznej realizowanych jest w gminach, gdzie głównym celem samorządowych inicjatyw jest zaspokojenie podstawowych potrzeb egzystencjalnych człowieka. Odbywa się to zarówno poprzez planowanie⁴⁹, jak i szeroką partycypację obywatelską. Skutkuje zwiększeniem kapitału społecznego i przeciwdziałaniem wykluczeniu. Wpisuje się w ogólną politykę gospodarczą państwa.

Badania naukowe na ten temat nie tylko wzbogacają naszą wiedzę o otaczającej rzeczywistości, ale uczą umiejętności wartościowania zachodzących procesów gospodarczych, politycznych i prawnych. W efekcie tworzone są nawyki koncentrowania się na zjawiskach empirycznych i utylitarne wykorzystanie naukowych ustaleń.

Bibliografia

Akty prawne

Uchwała nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu pod nazwą „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej”, M.P. 2014, poz. 811.

Literatura

Balcerzak-Parandowska B., Rączaszek A., *Międzynarodowa polityka społeczna – aspekty porównawcze*, IPSS, Warszawa 2010.

Borzaga C., Santuari A., *Przedsiębiorstwa społeczne we Włoszech. Doświadczenia spółdzielni społecznych*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2005.

Brzuska E., Kukulak-Dolata I., Wyka M. (red.), *Ekonomia społeczna, teoria i praktyka przedsiębiorczości społecznej*, Difin, Warszawa 2017.

Filipiak B., Szewczuk A., *Samorząd terytorialny w zintegrowanej Europie*, t. 2, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2006.

Frączak P., Wygnański J.J. (red.), *Polski model ekonomii społecznej. Rekomendacje dla rozwoju*, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2008.

Gallo C., Jobs S., *Sztuka prezentacji*, Znak, Kraków 2011.

Gorzelak G. (red.), *Polska regionalna i lokalna w świetle badań EUOREG-u*, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2007.

Harańczyk A. (red.), *Samorząd terytorialny: zadania – gospodarka – rozwój*, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Marketingu w Chrzanowie, Chrzanów 2001.

⁴⁹ M. Karpiuk, *Udział czynnika społecznego w procesie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego*, „Samorząd Terytorialny” 2017, nr 1–2.

Kot J., *Rola inwestycji jednostek samorządu terytorialnego w rozwoju gospodarczym regionu*, [w:] A. Harańczyk (red.), *Samorząd terytorialny: zadania – gospodarka – rozwój*, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Marketingu w Chrzanowie, Chrzanów 2001.

Kwiatkowski J., *Ekonomia społeczna: moda czy remedium? Wprowadzenie do dyskusji*, [w:] J. Kwiatkowski, A. Okraszewska (red.), *Ekonomia społeczna: moda czy remedium?*, FRDL Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji w Krakowie, Kraków 2008.

Kwiatkowski J., Okraszewska A. (red.), *Ekonomia społeczna: moda czy remedium?*, FRDL Małopolski Instytut Samorządu Terytorialnego i Administracji w Krakowie, Kraków 2008.

Murzyn D., Pach J. (red.), *Ekonomia społeczna, między rynkiem, państwem a obywatelem*, Difin, Warszawa 2018.

Narski Z., *Ekonomia społeczna*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2012.

Pach J., *Innowacyjność ekonomii społecznej w kontekście rozwiązywania problemów społeczno-gospodarczych*, [w:] D. Murzyn, J. Pach (red.), *Ekonomia społeczna, między rynkiem, państwem a obywatelem*, Difin, Warszawa 2018.

Parysek J.J., *Podstawy gospodarki lokalnej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań 2001.

Piasecki A., *Samorząd terytorialny i wspólnoty lokalne*, PWN, Warszawa 2009.

Płoszaj A., „Cztery kapitały” w strategiach lokalnych, [w:] G. Gorzelak (red.), *Polska regionalna i lokalna w świetle badań EUROREG-u*, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2007.

Podgórska-Rykała J., *Rola samorządów w kreowaniu i wdrażaniu polityki senioralnej – przykład miasta Sosnowca*, „Samorząd Terytorialny” 2018, nr 1–2.

Siemiński W., Topczewska T., *Rewitalizacja miast w Polsce przy wsparciu funduszy UE w latach 2004–2008*, Difin, Warszawa 2009.

Sługocki J., *Zasada subsydiarności poziomej w teorii i w praktyce*, [w:] B. Filipiak, A. Szewczuk, *Samorząd terytorialny w zintegrowanej Europie*, t. 2, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2006.

Sobolewski A., Klimek P., Piekutowski J. (red.), *Ekonomia społeczna w kreowaniu polityki lokalnej gmin i powiatów*, Stowarzyszenie Czas Przestrzeń Tożsamość, Szczecin 2009.

Sztumski J., *Aktualność idei sprawiedliwość społeczna w polityce społecznej*, [w:] B. Balcerzak-Parandowska, A. Rączaszek (red.), *Międzynarodowa polityka społeczna – aspekty porównawcze*, IPSS, Warszawa 2010.

Tylec T., *Ekonomia społeczna – idea i kierunki rozwoju koncepcji*, [w:] D. Murzyn, J. Pach (red.), *Ekonomia społeczna, między rynkiem, państwem a obywatelem*, Difin, Warszawa, 2018.

Prasa

Buczkowski K., *Gdynia pokazała swój Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej*, „Wspólnota” 2016, nr 22.

Buczkowski K., *Koszty i korzyści roweru miejskiego*, „Wspólnota” 2016, nr 10.

Bukowski S., *Częstochowa nagradza swoich mieszkańców*, „Wspólnota” 2018, nr 2.

Dąbek S., *Uruchomienie hotspota w gminie*, „Wspólnota” 2016, nr 14.

Dąbmska A., *Szorstka przyjaźń NGO i JST*, „Wspólnota” 2018, nr 3.

- Gniadowski A., *Zeroemisyjne miasta: utopia i moda*, „Wspólnota” 2016, nr 22.
- I twoje miasto może być Eko*, „Wspólnota” 2016, nr 15.
- Inglot-Brzęk E., Skica T., *Kapitał społeczny jako czynnik determinujący skuteczność instrumentów wspierania przedsiębiorczości*, „Samorząd Terytorialny” 2017, nr 7–8.
- Kamińska J., *Rusza rewitalizacja szpitala w Krotoszynie*, „Wspólnota” 2018, nr 2.
- Kamińska J., *Samorzady przekonują się do PPP*, „Wspólnota” 2018, nr 5.
- Kamińska J., *Warszawa i Sopot najbardziej zrównoważone*, „Wspólnota” 2016, nr 13.
- Karpiuk M., *Udział czynnika społecznego w procesie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego*, „Samorząd Terytorialny” 2017, nr 1–2.
- Kogut M., *Oddziaływanie samorządu lokalnego na rozwój gospodarczy – istota i kryteria doboru instrumentów interwencjonizmu lokalnego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” 2006, nr 426.
- Kołaciński M., *Pomysł Oleśnicy na srebrną politykę*, „Wspólnota” 2016, nr 2.
- Król J., *Nasza spółka przysporzyła miastu majątku*, „Wspólnota” 2016, nr 9.
- Król J., *Rewitalizacja zmienia i miasto, i ludzi*, „Wspólnota” 2016, nr 15.
- Krzysztofowicz D., *Pakt dla wsi*, „Wspólnota” 2016, nr 10.
- Maryniak Ł., *Towarzystwa budownictwa społecznego – nowa stara forma*, „Wspólnota” 2016, nr 20.
- Miazga A., Telsseyre P., *Spółczesność naprawdę obywatelskie*, „Wspólnota” 2016, nr 10.
- Wielkie projekty małych ojczyzn*, „Eurofundusze”, dodatek do „Gazety Wyborczej”, 23 marca 2010.
- Zagożdżon B., *Partnerstwo publiczno-prywatne jako zalecany przez UE system finansowania inwestycji*, „Samorząd Terytorialny” 2004, nr 9.

Źródła internetowe

- Bugajski J., *Ekonomia społeczna – nowość nie tylko polska*, <http://www.sprawynauki.edu.pl/features/the-community/1443?task=view> [dostęp: 8.02.2019].
- Rivas de Roca García R., *Galicja, kraina rozczarowanych młodych ludzi*, <https://cafebabel.com/pl/article/galicja-kraina-rozczarowanych-młodych-ludzi-5ae00b67f723b35a145e7781/> [dostęp: 8.06.2018].
- Salustowicz P., *Pojęcie, koncepcje i funkcje ekonomii społecznej*, „Ekonomia Społeczna Teksty” 2/2007, <http://www.ekonomiaspoleczna.pl/files/ekonomiaspoleczna.pl/public/Biblioteka/2007.13.pdf> [dostęp: 24.05.2018].
- Ekonomia społeczna, www.ekonomiaspoleczna.pl [dostęp: 8.06.2018].

Streszczenie

Ekonomia społeczna w samorządzie terytorialnym

Artykuł poświęcony jest ekonomii społecznej i jej zastosowaniu przez samorząd terytorialny. W pracy przytoczono przykłady z trzech państw, które stosują się do zasad gospodarki społecznej. Są to: Włochy, Hiszpania oraz Polska. W naszym państwie zadania ekonomii społecznej stosowane są szczególnie na poziomie gminy. Nadrzędnym celem jest likwidacja ubóstwa, bezrobocia, wykluczenia społecznego itp. Realizacja zasad ekonomii społecznej polega na opracowywaniu i wdrażaniu programów, niejednokrotnie długookresowych oraz ułatwianiu społeczeństwu dostępu do podstawowych dóbr. W artykule wykazano, że ekonomia społeczna związana jest z aktywnością obywateli i ich przedsiębiorczością, która w konsekwencji ma przynosić społeczne i ekonomiczne korzyści dla wszystkich osób zamieszkujących daną wspólnotę.

Słowa kluczowe: ekonomia społeczna; samorząd terytorialny; pomoc społeczna; gospodarka, pożytek publiczny; unowocześnienia; usprawnienie; fundacja; stowarzyszenie; spółdzielnia

Summary

Social economy in local government

This article is dedicated to the social economy and its adoption by local government. Examples from three countries which apply the rules of the social economy (Italy, Spain and Poland) are referred to. In Poland these principles are applied particularly at the municipal level. The main purpose of the social economy is the eradication of poverty, unemployment, social exclusion, etc. The implementation of social economy rules involves the development and adoption of long-lasting programs and the provision of basic goods for society. This article shows that the social economy is connected with citizens' activity and initiative. Consequently, it brings social and economic benefits for all people who live in a given community.

Keywords: social economy, local government, social assistance, economy, public benefit, modernization, rationalization, foundation, association, cooperative